

prof. dr hab. Anna Serafińska
(dorobek artystyczny w dziedzinie sztuki,
dyscyplinach artystycznych
sztuki muzyczne oraz sztuki filmowe i teatralne)

Warszawa, dnia 19.05.2024 r.

Zleceniodawca recenzji:

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej

Recenzja rozprawy doktorskiej
pana Kamila Jarosa
pt. „Efektywność metody NOVA – VOX
w rozwoju emisji głosu oraz obniżaniu tremy u dzieci w wieku 8–11 lat”
przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Agnieszki Olechowskiej, prof. APS
i promotora pomocniczego dr Aleksandry Gajdy

Wstęp

Zarówno emisja głosu jak i trema towarzysząca publicznej prezentacji to tematy spędzające sen z powiek wielu ludziom – tym, którzy występują przed innymi, jak i tym, którzy ich do tego przygotowują. Od mnogości: metod, technik, szkół wokalnych, wykluczających się poglądów, publikacji reprezentujących odmienne stanowiska, samozwańcych i popularnych dzięki efektywnie działającym algorytmom nauczycieli, Internet – współczesne źródło wiedzy wszelakiej – nieomalże pęka w szwach. Od dawien dawna próbuje się odkryć na czym polega tajemnica okiełznania głosu – instrumentu pozbawionego klawiszy, klap, membran czy innych elementów konstrukcji, których można by dotknąć, żeby wytłumaczyć działanie tego niezwykłego mechanizmu. Głos ludzki to jedyny instrument, który jest powiązany z emocjami w stopniu nierozzerwalnym. W pracy nad techniką wydobywania dźwięku pomocna jest sugestia, wyobrażnia, głęboki kontakt mentalny ze sobą połączony z umiejętnością obserwowania i kontrolowania zachodzących w ciele procesów. Procesów wymiernych, mierzalnych. Sukces na polu wydobywania brzmiącego i nośnego dźwięku nie zawsze łączy się ze skutecznym działaniem artystycznym, co powoduje jeszcze większą złożoność materii pracy nad głosem. Dodatkową trudność stanowi fakt, że „opanowanie” głosu, zwalczanie tremy, jest drogą do osiągnięcia wymiernych korzyści w postaci aprobaty widzów, słuchaczy lub osiągnięcia sukcesu, więc całemu procesowi chcąc czy nie – towarzyszy presja „efektu”. Osoby, które decydują się na pracę z innymi na polu poszukiwania możliwie najbardziej

organicznego i funkcjonalnego sposobu wykorzystywania głosu do celów artystycznych muszą mieć zatem niezwykle szerokie horyzonty – łączyć wiedzę z zakresu anatomii, fizyki (akustyki), muzyki, psychologii i innych dziedzin mających wpływ na wykonanie artystyczne. Ponadto, nauczyciele emisji głosu – bo o nich mowa – powinni mieć doświadczenia wykonawcze, by nie uprawiać teorii na temat praktyki. Ktoś, kto nie doświadczył siły oddziaływania stresu na głos nie będzie rozumiał procesów, jakie towarzyszą człowiekowi konfrontującemu się z własnymi ograniczeniami w ramach publicznego pokazu. Nie zrozumie różnicy między bezpieczeństwem sali prób a stanem ciała i emocji osoby stojącej do „konfrontacji” oko w oko z publicznością. Jest wiele sposobów na to, by znaleźć potwierdzenie różnych teorii w badaniach. To, że możliwe jest dziś badanie efektywności postępów w pracy nad głosem jest wspaniałym osiągnięciem dostępnym dzięki rozwojowi technologii i dążącym badaczom uzbrojonym w fachową, skrupulatną wiedzę. Można dziś dokonać realnej weryfikacji czy stosowana metoda pracy przekłada się na poprawę parametrów fizycznych i nie szkodzi fizjologii wydobycia dźwięku oraz czy nie powoduje uszczerbku na zdrowiu i kondycji głosu. Jednak badania nie gwarantują umiejętności wykorzystania benefitów płynących ze stosowanej metody emisji głosu w działaniach artystycznych, zwłaszcza kiedy pojawia się paraliżująca trema. Tajemnica efektywności posługiwania się daną metodą jest wypadkową leżącą gdzieś pomiędzy wiedzą, wzajemnym zaufaniem ucznia i nauczyciela a umiejętnością obserwowania przez nauczyciela procesu budowania poprawnych nawyków emisyjnych przez ucznia, reagowania (czasem intuicyjnego) na bieżące potrzeby. Taki mariaż kompetencji osoby uczącej stwarza dogodne warunki, w których osoba uczona ma szansę na przekraczanie granic własnego strachu, obaw, zahamowań, wątpliwości, na zapanowanie zarówno nad głosem, jak i emocjami, na zbudowanie solidnego warsztatu – podstawy dla efektywnej emisji głosu w pracy artystycznej. Dzisiejszy świat stawia przed dziećmi wyzwania porównywalne do tych stawianych dorosłym. Dzieci, w odróżnieniu od dorosłych, nie mają jeszcze odpowiednich narzędzi do obiektywnej oceny otaczającego je świata, więc bazują na danych pochodzących ze źródeł wiedzy i od osób tworzących świat je otaczający. W dobie rozkwitu formy „talent show”, uczestnicy wszelkich pokazów, koncertów, występów, spektakli, etc. są masowo oceniani przez wszystkich, którzy mają na to ochotę (co nie zawsze idzie w parze z kompetencjami). Czyjaś opinia potrafi zaważyć na kondycji psychofizycznej, zwłaszcza kiedy za jednym kliknięciem mogą ją poznać setki czy tysiące osób. Stawka jest wysoka. Dlatego to, kto pracuje z dziećmi i jakimi metodami, próbując przygotować je do konfrontacji z tym dość „dorosłym” i momentami

niewdzięcznym światem, ma kolosalne znaczenie. Istotą skuteczności „dobrego” występu przed publicznością jest niczym nieograniczana umiejętność wykorzystania i zaprezentowania pełni potencjału. Zadaniem osoby przygotowującej kogoś do takiej aktywności jest zrozumienie złożoności tego procesu i znalezienie odpowiednich narzędzi, które stworzą solidną bazę nawyków, nauczą obserwacji, sposobów ratowania się z opresji, ale też i wchodzenia w materię dogłębnie, „z dobrodziejstwem inwentarza”. Wszystko po to, by nauczyć się działać w warunkach „stałe podwyższonego ryzyka” i napięcia emocjonalnego.

Ocena oryginalności rozwiązania problemu naukowego

Doktorant podjął się zadania karkołomnego. Nie dość, że zabrał się za materię silnie wrażliwą, obarczoną dużą dozą subiektywności, to jeszcze postanowił badać głos i emocje dzieci. Dysertacja pana Kamila Jarosa poświęcona jest badaniom efektywności jego autorskiej metody kształcenia głosu i obniżania tremy u dzieci w wieku 8–11 lat („NOVA – VOX”).

Należy zgodzić się ze stwierdzeniem autora, że o ile w obiegu rynku edukacyjnego funkcjonuje wiele metod i technik pracy z głosem osób dorosłych, o tyle oferta skierowana do dzieci i młodzieży (zwłaszcza przed mutacją) jest znikoma, wobec czego trudno o jakieś wiarygodne pozycje w literaturze przedmiotu. Nauczyciele emisji głosu raczej posiłkują się wiedzą ogólną i metodami stosowanymi wobec dorosłych, skuteczności stosowanych metod zazwyczaj nie badają. O oryginalności rozwiązania problemu naukowego świadczy powiązanie w jednej metodzie typowych działań z zakresu budowania zdrowych nawyków fonacyjnych z pracą nad zmniejszaniem napięcia emocjonalnego, co ma korzystny wpływ na kompetencje wykonawcze w zakresie budowania potencjału głosu.

Metodą badań wybraną przez Doktoranta stał się eksperyment pedagogiczny przeprowadzony w dwóch grupach dzieci: eksperymentalnej i kontrolnej. Dzięki temu wyborowi skuteczność poszczególnych aspektów metody została oceniona przez porównanie wyników grupy poddanej treningowi z grupą nie pracującą równolegle nad emisją głosu. Do wykonania pomiarów w zakresie parametrów związanych z fonacją użyto narzędzi umożliwiających analizę akustyczną i ocenę aerodynamiczną (Praat, mikrofon pomiarowy), mierzono także MPT (Maximum Phonation Time). Wpływ metody na funkcjonalność krtani i łańcuchów głosowych oceniano metodą endoskopową – videolaryngostroboskopii (VLS). Użycie wymienionych narzędzi do oceny jakości fonacji wsparto oceną palpacyjną napięcia mięśni (protokół: Sielska – Badurek i

in.2017), wykorzystano także ocenę odsłuchowo – percepcyjną w skali GRBAS (autorstwa Minoru Hirano) przez pracujących niezależnie od siebie sędziów kompetentnych – lekarza foniatrę i logopedę. W przeprowadzonych przez Doktoranta badaniach w obydwu obszarach (emisja głosu, poziom tremy) zastosowano szereg kwestionariuszy przeznaczonych do samooceny dzieci i oceny przez rodziców jakości głosu ich dzieci, odczuć pojawiających się przed występami publicznymi, poziomu lęku, umiejętności radzenia sobie ze stresem oraz poziomu neurotyczności. Pan Jaros wobec braku zwalidowanego narzędzia do badania tremy u dzieci zastosował autorskie narzędzie badawcze – Skalę Samopoczucia Dzieci i Młodzieży Przed Występem (SFS-CY), uprzednio poddając je walidacji pod względem jego rzetelności.

Narzędzia i metody badawcze wykorzystane do oceny skuteczności metody „NOVA-VOX” dobrano starannie i właściwie. Uwzględniono szerokie i różnorodne spektrum oceny – użyto narzędzi do pomiaru parametrów fizycznych, powołano doświadczonych specjalistów w zakresie foniatry i laryngologii, przeprowadzono proces oceny wrażeń subiektywnych z perspektywy członków obydwu grup oraz ich rodziców posiłkując się szeregiem uznanych kwestionariuszy badawczych do przeprowadzania oceny poszczególnych parametrów.

Ocena ogólnej wiedzy teoretycznej

Rozważania teoretyczne powiązane z przedmiotem i zakresem badań zawarto w części I dysertacji zatytułowanej: „Teoretyczne podstawy badań własnych”. Liczy ona 95 stron i podzielona jest na 5 rozdziałów. Rozdział pierwszy, zatytułowany: „Teoretyczne i anatomiczno – fizjologiczne podstawy tworzenia głosu” podzielono na dalsze podrozdziały. W pierwszym z nich, opisane zostały zjawiska dotyczące powstawania głosu ukazane w 4 różnych perspektywach teoretycznych, w drugim omówiono głos jako zjawisko w ujęciu anatomicznym i fizjologicznym. Rozdział drugi pt.: „Rozwój, diagnoza i zaburzenia głosu” składa się z trzech podrozdziałów. W pierwszym z nich opisano emisję głosu w ujęciu historycznym, przybliżono poszczególne etapy rozwoju głosu u człowieka, omówione zostały także zasady prawidłowego wydobywania głosu. Podrozdział drugi traktuje o międzynarodowych standardach stosowanych w badaniu głosu. W podrozdziale trzecim skupiono się na omówieniu rodzajów zaburzeń w pracy głosu. Kolejny, trzeci rozdział dysertacji, pt.: „Kształcenie głosu w perspektywie pedagogicznej i logopedycznej” odnosi się do stosowanych współcześnie w pracy z osobami dorosłymi trzech niezwykle popularnych na świecie metod pracy z głosem: Estill Voice Training, Complete Vocal

Technique oraz Speech Level Singing. Omówiono tutaj także znaczenie prawidłowego funkcjonowania głosu z perspektywy jego wpływu na kompetencje komunikacyjne dziecka. W rozdziale czwartym, zatytułowanym: „Trema jako czynnik determinujący przebieg procesu komunikacji – cechy i diagnozowanie” omówiono zjawisko tremy, także w połączeniu z czynnikami osobowościowymi sprzyjającymi powstawaniu tremy. Przybliżono także narzędzia stosowane do pomiaru poziomu tremy. Ostatni, piąty rozdział części teoretycznej rozprawy pana Jarosa, zatytułowany: „NOVA – Vox – autorska metoda kształcenia głosu i obniżania tremy u dzieci” omawia szczegółowo koncepcję, założenia teoretyczne, metodykę prowadzenia zajęć oraz prezentuje niektóre ćwiczenia stosowane w pracy tą metodą. Wszystkie rozdziały poprzedzone są wprowadzeniem i zwieńczone podsumowaniem.

W mojej opinii część teoretyczna rozprawy doktorskiej mgr. Kamila Jarosa została przygotowana bardzo rzetelnie i detalicznie. Autor posłużył się szerokim wachlarzem odniesień do literatury przedmiotu w oparciu o krajowe i zagraniczne pozycje. Bibliografia, z uwagi na zakres zagadnień, jest niezwykle bogata (szczegóły statystyczne zostaną omówione w dalszej części recenzji). Autor rozprawy sprawnie posługuje się narzędziami naukowymi, trafnie dobierając zakres materiału teoretycznego do omówienia problematyki rozważań ujętych w dysertacji.

Struktura rozważań teoretycznych jest uporządkowana według logicznego klucza. Kolejno opisane są zagadnienia związane z funkcjonowaniem głosu, narzędzia stosowane współcześnie do jego badania oraz powszechnie stosowane metody pracy nad techniką wydobywania głosu. Dalej, szeroko omówione zostały dwa podstawowe aspekty, jakim poświęcona jest metoda ‘NOVA – Vox’, czyli emisja głosu i trema, co daje właściwą podstawę do prezentacji i omówienia założeń tej autorskiej metody. Pan Jaros wykazał w części teoretycznej niniejszej rozprawy, że posiada niezwykle szeroką perspektywę na zagadnienia związane z funkcjonowaniem głosu oraz pedagogiką wokalną. Rzadko spotyka się u nauczycieli śpiewu pogłębioną wiedzę jednocześnie w obszarze narzędzi i technik badania głosu, metod praktycznej pracy z głosem, uwzględniających działanie z ciałem w przestrzeni, połączoną z wiedzą z zakresu natury emocji towarzyszących aktom performatywnym. Podstawy teoretyczne jego poszukiwania efektywnej metody pracy nad głosem dzieci mają zatem znakomite ugruntowanie. Z racji swojej profesji żałuję, że w rozdziale poświęconym praktycznemu aspektowi badanej metody nie pojawiły się bardziej szczegółowe wnioski dotyczące obserwacji wpływu konkretnych ćwiczeń czy działań na rozwój kompetencji wokalnych i obniżenie tremy. Na pewno chciałabym rozszerzyć ten temat podczas publicznej obrony. Oczywiście, jako że przedmiotem

badań było wykazanie skuteczności metody a nie opisanie jej w detalach, więc nie należy mojego postulatku traktować jako zarzut lecz czystą zawodową ciekawość.

Ocena umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej

„Program badań własnych” to tytuł drugiej części przedstawionej mi do recenzji dysertacji, zawierającej opis procesu badawczego. Wnioski z badań i ich analiza zostały zaprezentowane w części trzeciej rozprawy, pt.: „Prezentacja i analiza wyników badań własnych”. Metodologię i wyniki badań opisano na 96 stronach rozprawy. W 6 rozdziałach opisujących proces badawczy: określono przedmiot badań, cele szczegółowe pierwszego i drugiego rzędu, sformułowano problemy badawcze w formie pytań badawczych, postawiono hipotezy. Opisane zostały metody i techniki badań a narzędzia zastosowane do ich przeprowadzenia (kwestionariusze) zostały opisane pod względem rzetelności, ponadto zastosowane w badaniach narzędzie autorskie poddano walidacji. Następnie opisano grupy, na których przeprowadzono badania oraz sam proces badań.

Cel badań określono poprawnie w kontekście obranego przedmiotu badań, czyli wpływu metody NOVA–VOX na emisję głosu i poziom tremy u dzieci. Doktorant sformułował dwa cele szczegółowe pierwszego rzędu, dzieląc badane zagadnienia na dwie grupy – obszar związany z emisją głosu oraz obszar związany z tremą. Do każdego z powyższych celów sformułowano cele szczegółowe drugiego rzędu – w pierwszym przypadku było ich 10, w drugim 3. Taki podział, dał asumpt do sformułowania problemów badawczych. Określone przez Doktoranta problemy badawcze pozwoliły zaś zdefiniować zakres dla właściwego i wyczerpującego zbioru hipotez. Doktorant wykazał się umiejętnością trafnego doboru narzędzi do przeprowadzenia badań w oznaczonych obszarach, odnosząc szczegółową ścieżkę postępowania do bogatego piśmiennictwa, dobranego właściwie do każdego z oznaczonych obszarów badań. Dalszy krok stanowiło określenie zmiennych. Zmienną niezależną stała się metoda NOVA VOX. Do niej zaś ustanowiono szereg zmiennych zależnych powiązanych z procesem fonacji oraz powstawaniem tremy i radzeniem sobie z nią. W następnej kolejności scharakteryzowano wszystkie użyte do badań narzędzia oraz opisano eksperyment pedagogiczny, który – jak już wcześniej wspomniałam – został obrany jako metoda badań.

Program treningowy w metodzie NOVA–VOX koncentruje się na ogólnej poprawie dyspozycyjności emisyjnej, rehabilitacji dysfonii oraz obniżeniu tremy. Zakres praktycznych działań skupia się wokół wybudowania u uczniów zdrowych

nawyków w zakresie apoggio, prawidłowej fonacji, budowania sprawności artykulacyjnej oraz powiązania wydobywania dźwięku z prawidłową dykcją. Szczególnie istotne w metodzie NOVA-VOX jest holistyczne podejście do zagadnienia pracy z głosem. Współczesne techniki pracy z aktorami i wokalistami traktują ciało jako narzędzie mające istotny wpływ na kondycję głosu. Rozumie się też coraz bardziej jaki wpływ na jakość wydobywanego głosu ma psychiczny dobrostan. W przypadku dzieci niemożliwe jest osiągnięcie skupienia i mentalnego kontaktu na poziomie metod takich autorów jak np.: Feldenkrais, Linklater czy Alexander, jednak urozmaicenie pracy nad uwolnieniem głosu skupiającej się głównie na procesach zachodzących w trakcie głosowym (co jest pewną słabością metod kształcenia wokalistów), np. przez wykorzystanie dramy w metodzie NOVA - VOX daje podstawę do stwierdzenia, że pan Jaros świadomie rozszerzył doświadczenie uczniów o działanie w przestrzeni, z ciałem niekontrolowanym tak precyzyjnie jak podczas ćwiczeń statycznych. Bardzo ważnym elementem pracy jest budowanie wspólnotowości w grupie. Pan Kamil wykorzystał niezwykle umiejętnie siłę grupy jako cenne narzędzie w oswojaniu się z audytorium. Dzieci ćwiczące w grupie treningowej zdobyły podstawową wiedzę o funkcjonowaniu głosu, ćwiczyły oddech, aparat artykulacyjny, prawidłową fonację. Bardzo ważnym aspektem pracy grupy była rozmowa. Program treningowy przewiduje dyskusję o wrażeniach towarzyszących różnym aspektom śpiewania – od zagadnień technicznych po emocjonalne. Fakt, że dzieci mają szansę na konstatację, że nie są jako jednostki osamotnione w borykaniu się z problemami przeróżnej natury buduje w nich poczucie większego bezpieczeństwa. W atmosferze wzajemnego zaufania o wiele łatwiej popełniania się błędy. Istotą pracy nad głosem nie jest wszakże unikanie popełniania błędów, ale wydobywanie ich na światło dzienne, przeanalizowanie i znalezienie skutecznej metody ćwiczenia prowadzącej do minimalizacji, a w wyniku systematycznej pracy, całkowitej ich eliminacji. Przez wzajemne omawianie popełnianych błędów, dzieci uczą się, że konstruktywna krytyka jest narzędziem a nie oceną godzącą w poczucie własnej wartości. Uczą się procesu pracy w grupie twórczej, co stanowi bardzo silny potencjał dla tych osób, które w przyszłości zdecydują się na kroki w stronę profesjonalnego uprawiania sztuki, albo zajęć wiążących się z publicznymi występami. Praca w grupie, gdzie można sobie pozwolić na popełnianie błędów i omawianie ich bez krytykanctwa, bez negatywnych emocjonalnych konotacji, daje głębszy wgląd w różnorodność i złożoność problemów emisyjnych. To z kolei pozwala na zbudowanie poczucia, że nie jest tak, że jedna osoba potrafi wszystko a druga niewiele. Tylko w grupowym działaniu można stwierdzić, że coś co dla jednych jest łatwe, innym sprawia trudność

i odwrotnie, coś co dla jednych jest karkołomne jest osiągalne dla innych, więc jest możliwe do nauczania. Nikt nie rodzi się gotowym artystą. Takie narzędzia mają znaczący wpływ na pracę z własnymi emocjami. Rodzą dobre skojarzenia, przesuwiają koncentrację w głębsze, bardziej intymne emocjonalnie rejony, co wiąże się z kolei bezpośrednio z potencjałem do skomunikowania się z prawdziwym, nieudawanym, rodzącym się z głębi jestestwa głosem. W metodzie pana Jarosa wartościowe jest także wymieszanie komponentów w ramach jednych zajęć, co daje systematyczność w „rozciąganiu się” w różnych przestrzeniach, stawiając znak równości co do wpływu wszystkich tych elementów na kondycję głosu. Dobór ćwiczeń fonacyjnych jest prawidłowy – murmurando kieruje głos do rezonatorów, zwierając fałdy głosowe a dopiero po uzyskaniu wibracji, czyli fizycznego „kontaktu z głosem” rozbudowuje się samogłoskami sferę brzmieniową i potencjał dynamiczny, pracując nad długością wydechu podczas fonacji. Wykonywanie ćwiczeń w połączeniu z sekwencją ruchów angażuje i rozciąga mięśnie „oddechowe”, mięśnie okolic krtani i pasa barkowego, mające determinujący wpływ na rozluźnienie żuchwy. W opisie nie uwzględniono szczegółów z zakresu ambitusu wykonywanych ćwiczeń.

Opisana w dysertacji organizacja i przebieg badań wskazały na samodzielność Doktoranta w zakresie decyzji podejmowanych co do sposobów i miejsc realizacji badań, zespołu specjalistów zapewniających właściwą obsługę techniczną urządzeń wykorzystanych do przeprowadzenia pomiarów oraz oceny eksperckiej.

W rozdziale poświęconym analizie przeprowadzonych badań, wyniki przedstawiono w ujęciu statystycznym w podziale na pretest i posttest dla każdego z mierzonych w grupie eksperymentalnej i kontrolnej wskaźników. Następnie bardzo szczegółowo zweryfikowano wszystkie postawione w badaniu hipotezy, co zostało detalicznie zobrazowane szeregiem tabel i wykresów. Najważniejsze ustalenia w zakresie skuteczności autorskiej metody pana Kamila Jarosa zostały opisane w rozdziale pt.: „Refleksja badawcza i dyskusja”, wskazując które z postawionych hipotez znalazły całkowite lub częściowe potwierdzenie w wynikach przeprowadzonych badań a które nie potwierdziły się. Poza udowodnieniem skuteczności metody NOVA-VOX, autor wykazał profit w postaci udowodnionego rehabilitacyjnego wpływu metody u dzieci z zaburzeniami funkcji krtani w postaci guzków głosowych, które po przeprowadzonym treningu metodą NOVA-VOX wykazały tendencję do wchłaniania się.

Doktorant przedstawił w swojej dysertacji bardzo szczegółowo drogę przez

mierzalne potwierdzenie w efektywności. Już sam fakt opracowania metody kształcenia głosu świadczy o niezwykle szerokich horyzontach i potrzebie usystematyzowania metody pracy dydaktycznej. Odpowiednie zaprojektowanie ścieżki badań i właściwy dobór narzędzi służących do zweryfikowania obranych sposobów pracy nad głosem pod kątem ich rzeczywistego wpływu na poprawę parametrów związanych z fonacją i poziomem tremy świadczą o umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Kompetencje i wiedza pana Kamila Jarosa w zakresie psychofizycznych uwarunkowań związanych z relacją czynników fizjologicznych i emocjonalnych w procesie wydobywania i wykorzystywania głosu do publicznej prezentacji oraz umiejętność znajdowania przez niego naukowego potwierdzenia jego pedagogicznej intuicji, m.in. przez sprawne poruszanie się po niezwykle szerokim obszarze międzydziedzinowej wiedzy, którą potrafi wykorzystać w praktyce, czynią z niego pedagoga o wyjątkowym, unikatowym i niezwykle szerokim spojrzeniu na zagadnienia związane z kształceniem wokalnym dzieci.

Inne – ocena elementów dysertacji

Rozprawa doktorska mgr. Jarosa liczy 267 stron. Składa się z trzech części poprzedzonych wstępem. Część pierwszą stanowi obszerne ugruntowanie teoretyczne badanych zjawisk w kontekście literatury przedmiotu, w części drugiej opisano program badań własnych ze wskazaniem metodologii, część trzecia zawiera prezentację i analizę wyników badań własnych. Podsumowanie poprzedzone jest refleksją badawczą. Dysertację wieńczą kolejno: bibliografia, spis tabel, spis rysunków oraz załączniki. Bibliografia jest niezwykle obszerna. Składa się z 412 publikacji, w tym 282 (68%) publikacji obcojęzycznych oraz 152 (37%) pozycji opublikowanych w latach (2015–2024). Opis źródeł bibliograficznych odpowiada normom. Rozmieszczenie i ilość przypisów są prawidłowe. Tekst zawiera nieliczne błędy literowe, które pozostają bez wpływu na wartość merytoryczną dysertacji. Praca napisana jest dobrze stylistycznie, myśli formułowane są w sposób klarowny a użyty język zrozumiały. Opracowanie graficzne jest estetyczne, spójne i przejrzyste, tabele i rysunki są czytelne i właściwie opisane.

Konkluzja

Należy stwierdzić, że nie istnieje w literaturze przedmiotu kompleksowo przebadana metoda pracy nad emisją głosu u dzieci. Niezwykle szeroki zakres i wieloaspektowość przeprowadzonych przez pana Jarosa badań dowodzi jego

głębokiego zrozumienia złożoności procesu kształcenia głosu. Włączenie w zakres badań obserwacji tremy i procesów zachodzących na poziomie emocjonalnym potwierdza wysoką świadomość Doktoranta dotyczącą procesów towarzyszących występom przed publicznością. Mgr Kamil Jaros – nauczyciel śpiewu – rzetelnie i odpowiedzialnie zbadał efekt swoich wieloletnich poszukiwań najbardziej efektywnych sposobów poprawy kondycji głosu u dzieci i młodzieży z grupy wczesnoszkolnej.

Zastosowanie różnorodnych metod i narzędzi badawczych w połączeniu z poziomem wnikliwości oceny efektywności metody „NOVA VOX” nasuwa wniosek, że nie chodziło panu Jarosowi li tylko o stworzenie autorskiej metody. Istotą jego działania mogło być w mojej ocenie stworzenie metody szeroko zakrojonej i uwzględniającej współczesną wiedzę o głosie, metody budującej solidny fundament prawidłowych nawyków i zdrowe pod względem fizjologicznym i psychologicznym sposoby pracy w tej niezwykle subtelnej przestrzeni. W czasach, w których głos coraz rzadziej szuka swoich naturalnych i uniwersalnych dróg ujścia w trakcie podwórkowych zabaw a prawidłowe nawyki oddechowe i czytelna dykcja nie wynikają z konieczności budowania złożonych ustnych wypowiedzi, bo skutecznie wypiera to aktywność „obrazkowa” w mediach społecznościowych, jesteśmy coraz gorzej przygotowani do prezentowania się na forum a współczesne życie coraz bardziej tego de facto od nas wymaga. Jako dorośli ludzie często musimy nadrabiać nagromadzone zaległości, nierzadko borykając się przy tej okazji z licznymi problemami natury medycznej, wynikającymi z nieprawidłowych nawyków zakorzenionych lub niewypracowanych w ciele na odpowiednim etapie rozwoju. Żyjemy w czasach, w których praktycznie każda aktywność na forum publicznym może być negatywnie oceniona przez każdego, bez względu na poziom kompetencji i podstaw do takiej oceny. Lęk przed obnażaniem własnych niedoskonałości podczas publicznego występu jest faktem, ryzyko potencjalnych kosztów własnych także. Dzisiejszy świat nie różnicuje w tym względzie dorosłych od dzieci i młodzieży. Już dawno nie traktujemy śpiewania czy występowania wyłącznie w kategoriach hobby albo przyjemności. Dziś często jest to droga do sukcesu, budowania marki, rozpoznawalności, fundament kariery, także finansowej. Kultura Zachodu wynosi na piedestał ego, każe się nieustannie rozwijać, samodoskonalić na każdym polu przejawianej aktywności. Mało kto docenia dobroczynny wpływ na kondycję głosu płynący z pracy w grupie, gdzie można bez ryzyka negatywnych konotacji popełniać i analizować błędy.

W świetle moich obserwacji okoliczności towarzyszących występom publicznym, gdzie istotną rolę odgrywa emisja głosu i umiejętność opanowania tremy, opisana w rozprawie doktorskiej przez pana mgr. Kamila Jarosa metoda jest niezwykle wartościowym narzędziem dydaktycznym. Oprócz oczywistych korzyści płynących z kształtowania prawidłowych nawyków fonacyjnych i budowania narzędzi panowania nad tremą, bardzo cenne jest w niej wykorzystanie wspólnoty grupy, możliwość doświadczania przez dzieci korzyści ze współdziałania i wzajemnej obserwacji oraz osvajania się z pomyłką, błędem jako naturalnym elementem procesu doskonalenia warsztatu. W dobie powszechnej akceptacji dla korporacyjnego wyścigu szczurów nie do przecenienia jest pozytywne oddziaływanie metody zarówno na poprawę fizycznej kondycji głosu, jak i psychicznej – wykonawcy. Doktorant wykazał się wiedzą teoretyczną wykraczającą znacznie poza obszar jednej dyscypliny naukowej. Połączył w jednej metodzie aspekt techniczny z aspektem emocjonalnym udowadniając ich wzajemne powiązanie w pracy przygotowującej do publicznych występów wokalnych czy aktorskich, co stanowi o oryginalności tego rozwiązania. Poza wszystkim zaś, stworzył i zbadał pod względem efektywności profesjonalne narzędzie, które spełnia wszelkie dane do praktycznego wykorzystania w procesie dydaktycznym. Przedstawioną do oceny rozprawę doktorską pt.: „Efektywność metody NOVA – VOX w rozwoju emisji głosu oraz obniżaniu tremy u dzieci w wieku 8–11 lat” oceniam pozytywnie.

W związku z powyższym stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr. Kamila Jarosa spełnia kryteria określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.) i wnoszę o jej wyróżnienie.

